

آبخیزداری دولتی یا آبخیزداری مردمی

کلید آبخیزداری، زیر پای وزارتین

راه‌حلی گم‌شده بین دو وزارت خانه جهاد کشاورزی و نیرو

نمونه‌ای از بند گابیونی جهت آبخیزداری و کنترل سیل

طبیعی یک حوضه آبریز را حفظ و تقویت کند. آب و خاک کلیدی‌ترین بخش از منابع طبیعی هر منطقه هستند. با این حال آبخیزداری، مدیریتی یک‌جانبه برای کنترل منابع آب نیست، بلکه طرحی همه‌جانبه برای حفظ و نگهداری تمام ظرفیت‌هایی است که می‌توانند ضمن حفظ منابع آبی، منابع طبیعی دیگر را به شکلی پایدار، مورد حمایت قرار دهند. در حقیقت آبخیزداری نگاهی واقع‌بینانه به مقوله مدیریت منابع طبیعی است. در این نوع از مدیریت، تمام جهات مدنظر قرار می‌گیرند: بارش سالانه، جنس خاک، پوشش گیاهی، شرایط اقلیمی و حتی فرهنگ و اقتصاد منطقه. آبخیزداری به دنبال قربانی کردن یک ظرفیت، برای حفظ ظرفیتی دیگر نیست.

آبخیزداری، کلید حفظ از منابع طبیعی

یکی از مهمترین اهداف آبخیزداری، حفظ منابع آب و خاک است. برخی آمارها میزان فرسایش خاک در کشور را ۵ تا ۶ برابر متوسط جهانی اعلام کرده‌اند. آبخیزداری به دنبال مهار این فاجعه است. کارشناسان معتقدند با اجرای طرح آبخیزداری در سطح یک هکتار، می‌توان ۵۰۰ متر مکعب بر حجم ذخیره آب کشور افزود و نزدیک به ۶ تن خاک را از فرسایش نجات داد.

مطالعات آبخیزداری در چند محور صورت می‌گیرند. محور نخست مطالعات اقلیمی و طبیعی است. کارشناسان، دوره

سیل و سایر عوامل طبیعی خبر می‌دهند.

ذخیره گاهی مطمئن برای آب

پدیده ویرانگر فرسایش خاک کشور در حالی به شکل تصاعدی رشد می‌کند که برای تشکیل یک سانتی‌متر از خاک نابود شده، به سیصد سال زمان نیاز داریم! حقیقت این است که ما برای حفظ و استفاده مناسب از آب محدود کشور، فقط به تانکرهای روبازی به نام «سد» نیاز نداریم. پتانسیل تبخیر کشور، گاه‌هاورد یکساله سدها را به طرفه‌العینی بر باد می‌دهد. برای حفظ و نگهداری منابع آب، نیازمند ذخیره‌گاهی دائمی، مطمئن و کم‌هزینه‌تر هستیم. منبعی که بتواند گوهر گرانبه‌تر آب را در بهترین شکل ممکن حفظ کند و آن را برای یک توسعه پایدار، در اختیار ما قرار دهد. این منبع طبیعی، چیزی جز لایه‌های زیرین سطح زمین و سفره‌های ذی‌قیمت آب زیرزمینی نیست. در شرایطی که افزایش دمای سالانه، پتانسیل تبخیر را افزایش می‌دهد، تزریق آب به سفره‌های زیرزمینی می‌تواند ذخیره‌ای مناسب و استراتژیک را تقویت کند. این کار مهم، جز با مدیریتی جامع، دقیق و علمی ممکن نیست. آبخیزداری، نامی است که به این مدیریت داده می‌شود.

آبخیزداری چیست؟

آبخیزداری (Watershed Management)، مدیریتی همه‌جانبه است که می‌کوشد منابع

وضعیت آب در کشور بحرانی است؛ این مسئله واقعی‌تری است که ظاهراً به چشم برخی نمی‌آید. متوسط بارش سالانه ایران تنها ۲۵۰ میلی‌متر است. این در حالی است که پتانسیل تبخیری نزدیک به ۲۱۰۰ میلی‌متر، امیدی برای بهتر شدن اوضاع باقی نمی‌گذارد. افزون بر این، ۷۰ درصد از بارندگی سالانه، در ۲۵ درصد از سرزمین ما فرو می‌ریزد و ۷۵ درصد از مساحت کشور، حتی از موهبت بارش ۱۰۰ میلی‌متری در سال هم محرومند. با وجود اینکه مجموعه سدهای احداث شده، در حال احداث و در حال مطالعه کشور، به بیش از ۵۰۰ رسیده و نزدیک به ۱۰۰ سد بزرگ کار ذخیره و نگهداری آب را در کشور انجام می‌دهند، اما شدت تبخیر، رسوب‌گل و لای بالادستی در سدها و بالاخره کمبود بارش در سال‌های اخیر، بسیاری از امیدها را به ناامیدی مبدل کرده‌است؛ اما این شرایط نامطلوب مانع از آن نیست که هر سال شاهد وقوع سیل‌های بنیان‌کن در گوشه و کنار کشور نباشیم.

در ده‌دهه گذشته، حتی مازندران و گیلان، سیل‌هایی را تجربه کرده‌اند که در تاریخ این دو منطقه بی‌سابقه بوده‌است، اما این تمام ماجرا نیست. برخی گزارش‌ها از نابودی سالانه دو میلیارد تن از خاک‌های حاصلخیز کشور بر اثر

جواد نوائیان رودسری

برخی آمارها میزان فرسایش خاک در کشور را ۵ تا ۶ برابر متوسط جهانی اعلام کرده‌اند. آبخیزداری به دنبال مهار این فاجعه است. کارشناسان معتقدند با اجرای طرح آبخیزداری در سطح یک هکتار، می‌توان ۵۰۰ متر مکعب بر حجم ذخیره آب کشور افزود و نزدیک به ۶ تن خاک را از فرسایش نجات داد